

Prof. dr hab. Jarosław Gołębiowski
Instytut Ekonomii i Finansów
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Recenzja

Rozprawy doktorskiej **mgr Małgorzaty Jolanty Zbyrowskiej**

pt. „*Czynniki warunkujące rozwój kooperatyw spożywczych w Polsce*”

przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Andrzeja Piotra Wiatraka, promotor
pomocniczy dr Magdalena Klimczuk-Kochańska

Kwestie formalne

Podstawą prawną wykonania recenzji jest uchwała Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 22.12.2021.

Przedmiotem oceny jest maszynopis rozprawy doktorskiej, który łącznie z wykazem bibliografii oraz spisem wykresów liczy 265 stron tekstu. Integralną częścią dokumentacji jest również aneks zawierający informacje o rozwoju spółdzielczości w ujęciu historycznym, mapy przedstawiające rozkład przestrzenny pierwszych spółdzielni na świecie, a także kwestionariusz badania ankietowego przeprowadzonego w związku z realizacją celów pracy. Należy podkreślić, że całkowita objętość rozprawy jest typowa dla tego typu prac.

Oceniana rozprawa ma klasyczny układ obejmujący część wstępną (15 stron), siedem rozdziałów o charakterze teoretycznym i empirycznym zawartych na 214 stronach, zakończenie i wnioski (5 stron) oraz spis bibliografii, wykresów, rysunków i tabel. Praca zawiera 39 zestawień tabelarycznych oraz 83 wykresy i rysunki, na których zaprezentowano i wyniki badań.

Ocena doboru tematu

Recenzowana rozprawa podejmuje problematykę uwarunkowań rozwoju współczesnych spółdzielni spożywców określanych jako kooperatywy spożywcze. Spółdzielnie jako formy społecznej działalności powstawały i powstają w sytuacji niezaspokojenia pewnych specyficznych potrzeb, stanowiąc formę samoobrony ekonomicznie słabszych grup społecznych. Ich podstawową cechą jest skupienie się na interesie członków. To odróżnia je od innych form gospodarowania, w których podstawowym celem działalności jest wynik ekonomiczny. Od połowy XIX wieku spółdzielnie spożywców są ważnym elementem ruchu

spółdzielczego, odgrywając w wielu krajach istotną rolę w handlu artykułami konsumpcyjnym. Przykładem tej formy działalności w Polsce jest sieć spółdzielni Społem.

Współcześnie powstające kooperatywy spożywcze różnią się zasadami funkcjonowania, jednak wszystkie łączy wspólne dokonywanie zakupów produktów rolnych bezpośrednio od lokalnych rolników oraz producentów żywności, często stosujących ekologiczne metody produkcji. Tego typu forma działalności zapewnia korzyści ekonomiczne zarówno konsumentom, jak i producentom ze względu na brak pośredników w łańcuchu dostaw żywności. Stanowią one przykład rozwoju na rynku żywnościowym krótkich kanałów marketingowych łączących producentów i konsumentów. Pod względem organizacyjnym są to niehierarchiczne i demokratycznie zarządzane organizacje, często o charakterze nieformalnym. Rozwój tych oddolnych ruchów społecznych zapoczątkowany został w okresie kryzysu żywnościowego 2008-2010.

Analiza czynników wpływających na funkcjonowanie i rozwój współczesnych kooperatyw spożywczych jest w moim przekonaniu zagadnieniem ważnym i aktualnym, a jednocześnie stosunkowo rzadko podejmowanym w piśmiennictwie z zakresu zarządzania. Należy również podkreślić oryginalność podjętej problematyki pracy. Ze względu na to, że współczesne kooperatywy spożywcze funkcjonują w zupełnie innych warunkach, niż te które wpłynęły na powstanie i rozwój pierwszych spółdzielni spożywców na świecie, kluczowe pytanie obecnie dotyczy z jednej strony czynników, które przyciągają i motywują ludzi do pozostania w kooperatywie, a z drugiej wyzwań, którym muszą sprostać kooperatywy, aby stać się atrakcyjną formą gospodarowania. Recenzowana rozprawa wypełnia lukę w zakresie oceny istoty i uwarunkowań rozwoju kooperatyw spożywczych, stanowi obszerne studium łączące warstwę teoretyczną z bogatym materiałem empirycznym.

Reasumując, dobór tematu rozprawy oceniam pozytywnie. Wybrany przez Doktorantkę problem naukowy i obszar badawczy jest interesujący, ważny i innowacyjny z perspektywy poznawczej, wskazuje na bardzo dobre rozeznanie Autorki w aktualnych problemach rozwoju spółdzielczości spożywców.

Cele pracy oraz sformułowanie hipotez badawczych

W rozdziale 1 zatytułowanym *Zagadnienia wstępne* Autorka sformułowała cel rozprawy i hipotezy badawcze. Celem pracy było „określenie czynników stymulujących i hamujących rozwój kooperatyw spożywczych w Polsce”. W pracy zostały sformułowane ponadto trzy pytania natury naukowej i praktycznej:

1. *Jakie czynniki stymulują rozwój kooperatyw spożywczych w Polsce?*

2. *Jakie czynniki hamują rozwój kooperatyw spożywczych w Polsce?*

3. *Jaką specyfiką odznacza się funkcjonowanie polskich kooperatyw spożywczych?*

Cel pracy i pytania badawcze zostały określone w sposób ambitny, wskazują one na eksploracyjny charakter pracy. W celu rozprawy należy wyróżnić trzy podstawowe elementy, które wyznaczają jej obszar problemowy. Pierwszym jest rozwój przedsiębiorstwa. Rozwój jest oczywiście długotrwałym procesem, który obejmuje zmiany zarówno ilościowe jak i jakościowe i każdorazowo wymaga doprecyzowania i właściwej interpretacji w zależności od formy działalności gospodarczej i jej celów. Drugim są czynniki rozwoju przedsiębiorstw, które w najbardziej ogólnym ujęciu obejmują czynniki o charakterze wewnętrznym, związane z uwarunkowaniami zasobowymi i czynniki o charakterze zewnętrznym, związane z elementami środowiska działania przedsiębiorców. Problematyka rozwoju i czynników tego rozwoju stanowi ważny przedmiot zainteresowania nauk o zarządzaniu i jakości. Trzecim elementem celu pracy są kooperatywy spożywcze, które w polskim systemie gospodarczym oznaczają organizację społeczną związaną z zakupem i dostarczaniem żywności lub wspólnym zaopatrzeniem w żywność. Najczęściej przyjmują one formę prawną fundacji, stowarzyszenia lub zrzeszenia konsumentów bez wymogu rejestracji. Powyższe obszary wskazują, że zakwalifikowanie pracy do dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości jest w pełni uzasadnione.

W rozprawie przyjęto trzy hipotezy badawcze:

Hipoteza 1: Istnieje grupa czynników stymulujących rozwój kooperatyw spożywczych głównie takich, jak: zaangażowanie poszczególnych członków, budowanie bezpośrednich relacji z dostawcami, wspólne cele, monitorowanie otoczenia i środowiska wewnętrznego organizacji, tradycja polskiej spółdzielczości w okresie przedwojennym, sprawność łańcucha dostaw, implementacja zarządzania menedżerskiego lub nowych technologii.

Hipoteza 2: Istnieje grupa czynników hamujących rozwój kooperatyw spożywczych głównie takich, jak: brak transparentności w podejmowaniu decyzji, duża rotacja członków, słaby przepływ informacji, mała inicjatywa członków, wizerunek spółdzielczości z okresu PRL-u.

Hipoteza 3: Uwarunkowania funkcjonowania kooperatyw spożywczych w Polsce zależą od działalności w warunkach znacznego rozdrobnienia rolnictwa oraz słabego dostępu konsumenta do „zdrowej żywności”.

Dwie pierwsze hipotezy nie budzą zastrzeżeń, sformułowano je w sposób czytelny, jednoznacznie klasyfikując czynniki rozwoju kooperatyw na stymulujące i hamujące. W tym

zakresie Doktorantka wykazała się znajomością warsztatu metodycznego i zaawansowaniem naukowym, kształtując cele rozprawy i formułując hipotezy w oparciu o istniejący stan wiedzy z zakresu czynników rozwoju kooperatyw spożywczych. Wyodrębnienie trzeciej hipotezy, jest moim zdaniem mało zręczne, bowiem samo sformułowanie „uwarunkowania funkcjonowania ... zależą od działalności w warunkach ... „, budzi wątpliwość natury redakcyjnej (językowej). Z drugiej strony powstaje pytanie dlaczego dwa istotne czynniki rozwoju kooperatyw spożywczych jakimi niewątpliwie są rozdrobniona struktura rolnictwa i słaby rozwój rynku „zdrowej żywności” zostały wyłączone z tej zasadniczej klasyfikacji? Należy tu zwrócić również uwagę, że Autorka używa potocznego pojęcia „zdrowej żywności”, którego precyzyjne nie definiuje. W moim przekonaniu chodzi tu raczej o żywność ekologiczną (rynek żywności ekologicznej), a więc produkty wytwarzane w rolnictwie z zastosowaniem ekologicznych technik produkcyjnych, w których unika się stosowania chemicznych środków ochrony roślin i nawozów sztucznych.

Ocena doboru literatury, metod i zastosowanych narzędzi badawczych

Teoretyczne elementy recenzowanej rozprawy zostały przygotowane na podstawie szerokich studiów literatury zarówno polskiej jak i anglojęzycznej. W trakcie badań literaturowych wykorzystano 288 pozycji bibliograficznych, na które złożyły się publikacje książkowe i artykuły naukowe. W pracy wykorzystano także źródła internetowe, akty prawne oraz dane statystyczne publikowane przez Główny Urząd Statystyczny, Komisję Europejską, Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz inne instytucje monitorujące sektor żywnościowy i rozwój spółdzielczości. Około 25% wykorzystanych pozycji bibliograficznych stanowią publikacje w języku angielskim. Oceniając ten aspekt pracy należy stwierdzić, że wykorzystano w pracy liczne, dobrze dobrane pozycje bibliograficzne z zakresu problematyki kooperatyw spożywczych.

Empiryczna część pracy została opracowana na podstawie badań przeprowadzonych z wykorzystaniem metody ankietowej. Materiał empiryczny Doktorantka uzyskała od 115 członków 37 działających w 2021 r. w Polsce kooperatyw spożywczych. W badaniach wykorzystano kwestionariusz ankiety, który został podzielony na kilka modułów. Dotyczyły one w szczególności czynników ograniczających i stymulujących rozwój kooperatyw spożywczych w Polsce. Czynniki te podzielono na historyczne, sektorowe oraz związane z bieżącymi uwarunkowaniami funkcjonowania kooperatyw spożywczych. Analiza statystyczna danych empirycznych została przeprowadzona z wykorzystaniem modeli zmiennych jakościowych wielomianowych. Przyjęte podejście analityczne zostało podyktowane specyfiką

danych, które pozyskano w drodze badania ankietowego oraz odpowiedziami respondentów na skali przedziałowej.

Z perspektywy przyjętych celów pracy dobór podmiotów do badań oraz zastosowane metody i narzędzia badawcze oceniam jako właściwe. Wykorzystanie danych pierwotnych poszerzyło możliwości analizy. Należy w tym miejscu podkreślić staranność i przejrzystość opisu metodyki badań. Opis ten precyzyjnie wyjaśnia w jaki sposób były prowadzone badania, jakie zastosowano w tych badaniach metody i techniki badawcze, jak dobrano obiekty do badań.

Część metodyczną uznaję za poprawną. Sprawą dyskusyjną jest umiejscowienie charakterystyki metodyki badań w rozdziale 8, prezentującym zasadnicze wyniki badań empirycznych kooperatyw spożywczych. Osobiście jestem zwolennikiem całościowego przedstawienia spraw metodycznych w części wstępnej pracy i oddzielenia od części wynikowej pracy.

Ocena układu, wartości naukowej i oryginalności rozprawy

Strukturę pracy oceniam pozytywnie. Recenzowana rozprawa posiada układ, w którym występuje część wstępna, teoretyczna i empiryczna. Aspekty metodyczne zostały omówione jak podkreślono powyżej w części prezentującej wyniki badań empirycznych. Pracę rozpoczyna prezentacja koncepcji badań, następnie mamy trzy rozdziały (ponad 80 stron tekstu) poświęcone istocie, przesłankom powstania i kierunkom rozwoju spółdzielczości na świecie i w Polsce. Dalej omówione są wyniki badań dotyczących stanu i uwarunkowań rozwoju sektora spożywczego w Polsce (około 25 stron). Kolejna część pracy o charakterze teoretycznym (obejmująca dwa rozdziały – w sumie 54 strony tekstu) poświęcona jest kooperatywom spożywczym. Ostatnia część dysertacji prezentuję metodykę i wyniki badań empirycznych kooperatyw spożywczych funkcjonujących w Polsce. Układ pracy w mojej ocenie jest logiczny i spójny w zakresie struktury głównie z punktu widzenia kolejności poruszanych problemów. Wskazuje to na gruntowne i odpowiednie przemyślenie treści rozprawy. Poszczególne rozdziały pracy charakteryzują się zbliżoną objętością, co również wskazuje na właściwe rozplanowanie pracy. Analizując możliwość udoskonalenia struktury pracy wydaje się, że można byłoby nieco skrócić część dotyczącą spółdzielczości, ograniczając ją do dwóch rozdziałów prezentujących zagadnienie w perspektywie historycznej i w ujęciu teoretycznym.

Wartość naukowa rozprawy wynika z zawartości merytorycznej poszczególnych rozdziałów. W części wstępnej Doktorantka uzasadnia wybór problematyki badawczej, formułuje cele badań i hipotezy badawcze, a także definiuje podstawowe czynniki, które

zostaną uwzględnione w analizie determinant funkcjonowania kooperatyw spożywczych w Polsce. Moim zdaniem tym miejscu powinno się znaleźć również uzasadnienie wyboru tych czynników na podstawie bogatej literatury przedmiotu. Część wstępną kończy syntetyczne omówienie struktury rozprawy.

Kolejne trzy rozdziały dotyczą zagadnień spółdzielczości. Sytuują one problematykę pracy w naukach o zarządzaniu w subdyscyplinie odnoszącej się do zarządzania spółdzielniami. Doktorantka podkreśla, że pojęcie *kooperatywy spożywczej* nawiązuje do pojęcia spółdzielni, jednak w Polsce odróżnia się je od podmiotu typowej spółdzielni spożywców. Kooperatywy koncentrują się na prowadzeniu sklepu z artykułami żywnościowymi i w swojej działalności uwzględniają wybrane zasady spółdzielcze. Są one formą nowego typu spółdzielni, bazujących na społeczeństwie obywatelskim i ideach spółdzielczości XIX wieku, stanowiąc podstawę zjawiska określanego jako „nowy kooperatyzm”. Przyjmując te założenia, Doktorantka w kolejnych częściach rozprawy przedstawia obszernie rozważania dotyczące rozwoju spółdzielczości. W rozdziale drugim analizuje historyczne przesłanki funkcjonowania kooperatyw spożywczych na świecie i w Polsce. Omawia w nim początki rozwoju idei spółdzielczych, charakteryzuje podstawowe systemy (modele) społeczno-ekonomiczne spółdzielczości, a także szczegółowo przedstawia rozwój ruchu spółdzielczego w Polsce zarówno w okresie zaborów jak i po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Rozdział ten zawiera także wnioski z przeglądu rozwoju idei spółdzielczych dla funkcjonowania współczesnych kooperatyw spożywczych.

W rozdziale trzecim Doktorantka dokonała analizy podstaw prawnych funkcjonowania spółdzielni w Polsce, przedstawiła jej znaczenie społeczno-ekonomiczne w okresie po transformacji systemowej, a także zaprezentowała wyzwania stojące przed ruchem spółdzielczym w warunkach globalizacji i rosnącej presji konkurencyjnej. Dodatkowym, moim zdaniem zbędnym w tym miejscu, elementem tej części pracy jest analiza zmian liczby publikacji naukowych poświęconych spółdzielczości na podstawie danych z bazy Web Of Science. Wybrane elementy z tego obszernego tekstu można byłoby przedstawić w części wstępnej jako argument uzasadniający podjęcie tematu.

Rozdział czwarty prezentuje cele i uwarunkowania funkcjonowania organizacji spółdzielczych na świecie. W tej części rozprawy scharakteryzowano podstawowe elementy wyróżniające spółdzielnie w zakresie procesu podejmowania decyzji i formy własności wynikające z tożsamości spółdzielczej i międzynarodowych zasad spółdzielczych. Ponadto zaprezentowano wybrane przykłady funkcjonowania organizacji spółdzielczych z różnych kontynentów oraz omówiono determinanty ich rynkowego sukcesu. Wywody zawarte w trzech

rozdziałach pracy dotyczących spółdzielczości uważam za interesujące. Stwarzają one szerokie tło do analizy powstawania i rozwoju współczesnych kooperatyw spożywczych.

W rozdziale piątym zatytułowanym „Sektor spożywczy w Polsce i uwarunkowania jego funkcjonowania” Doktorantka analizuje stan i dynamikę rozwoju polskiego przemysłu spożywczego, przedstawia stan polskiego rolnictwa a także charakteryzuje tendencje występujące w handlu żywnością. Dokonuje także pogłębionej analizy roli firm z kapitałem zagranicznym w przemyśle spożywczym i handlu artykułami żywnościowymi. Jest to ważny element pracy wskazujący, że rozwój kooperatyw spożywczych może wynikać ze zmian w szeroko rozumianym sektorze żywnościowym, w tym procesów koncentracji w przemyśle spożywczym i handlu żywnością, które skutkują rozwojem globalnych rozbudowanych łańcuchów dostaw artykułów spożywczych. Szkoda, że w rozdziale tym pominięto kwestie kluczowe dla funkcjonowania sektora żywnościowego jakim są zmiany zachowań konsumentów, w tym tendencje w kierunku zrównoważonej konsumpcji. Zmiana podejścia konsumentów staje się podstawą do poszukiwania rozwiązań organizacyjnych w formie, np. kooperatyw spożywczych, które umożliwiają skrócenie kanałów dostaw i zaopatrzenie w ekologiczne produkty żywnościowe nabywane bezpośrednio u rolników.

Rozdział szósty, ściśle powiązany z tematem rozprawy zawiera charakterystyką kooperatyw spożywczych w Polsce. W tej części rozprawy omówiono przyczyny tworzenia i funkcjonowania nowoczesnych ruchów społecznych, których cechy nawiązują do zasad spółdzielczych, przedstawiono istotę oraz specyfikę ruchu zwanego nowym kooperatywizmem oraz scharakteryzowano badane w pracy kooperatywy spożywcze. Przedstawiona charakterystyka kooperatyw spożywczych pozwoliła określić różnice i podobieństwa pomiędzy podmiotami zaliczanymi do nowego kooperatywizmu a obecnymi od dawna w rzeczywistości społeczno-ekonomicznej ruchami spółdzielczymi.

W rozdziale siódmym Doktorantka dokonała analizy wybranych aspektów zarządzania, które są istotne w działalności kooperatyw spożywczych. W rozdziale tym zwróciła uwagę na czynniki determinujące konkurencyjność podmiotów na rynku, rolę łańcucha wartości w tworzeniu przewagi konkurencyjnej, a także problem zarządzania menadżerskiego i orientacji marketingowej w odniesieniu do kooperatyw spożywczych. Jest to ważna część teoretyczna rozprawy, która identyfikuje na podstawie bogatej literatury z zakresu zarządzania, czynniki wpływające na rozwój i konkurencyjność przedsiębiorstw.

Empiryczną część rozprawy stanowi rozdział ósmy. W rozdziale tym znajdujemy szczegółowe omówienie metodyki badawczej i wyniki badań w odniesieniu do trzech zasadniczych wymiarów funkcjonowania kooperatyw spożywczych, tzn. wymiaru

historycznego, sektora spożywczego oraz wymiaru wewnętrznego. Analiza danych została przeprowadzona na podstawie modeli ekonometrycznych dla jakościowej zmiennej zależnej.

W zakończeniu pracy sformułowano wnioski, wynikające z realizacji założonych celów badawczych. Doktorantka syntetycznie podkreśla znaczenie problemu badawczego, streszcza i podsumowuje ustalenia poczynione w pracy. Na szczególną uwagę zasługuje sporządzone w tabeli 39 zestawienie zidentyfikowanych uwarunkowań funkcjonowania kooperatyw spożywczych w Polsce w podziale na stymulujące i ograniczające.

Podsumowując ocenę merytoryczną przedstawionej rozprawy stwierdzam, że Doktorantka przedstawiła interesującą i dojrzałą koncepcję badawczą spełniającą wysokie standardy w warstwie merytorycznej.

Ocena strony edytorskiej

Zastosowana terminologia, przejrzystość tekstu i rozdziałów pracy, poprawność językowa i inne kryteria oceny edytorskiej nie budzą na ogół zastrzeżeń. Dyskusyjne mogą być niektóre sformułowania użyte przez Doktorantkę (czy brak wyjaśnienia co Doktorantka rozumie pod tymi pojęciami), jak na przykład: *...struktura arealowa gospodarstw rolnych* (s. 113), czy *łańcuch wartości branży spożywczej* – (s. 174).

Odwołania źródłowe i spis bibliografii stosowano w większości poprawnie, chociaż w podrozdziale 2.1.2. nie cytowano poszczególnych autorów a jedynie w tytule podrozdziału podano przypis, w którym wskazano ogólnie wykorzystane pozycje literatury. Uznaję to za błąd w zakresie cytowania. Nie ma również potrzeby w cytowaniu podawać „skrót GUS” (s.53) jeśli podajemy pełną nazwę Głównego Urzędu Statystycznego w powołaniu w tekście i w Bibliografii.

Nie podano na jakiej podstawie sporządzono zestawienie najważniejszych wydarzeń z okresu rozwoju polskiej spółdzielczości (wykres 2 - źródło). Myślę, iż Autorka sporządziła to opracowanie własne na podstawie przeglądu literatury.

Drobne uwagi mogą dotyczyć konstrukcji niektórych tabel i wykresów zamieszczonych w rozprawie. Nieuzasadnionym jest podawanie tych samych informacji jednocześnie na wykresie i w tabeli (tabela 2 i wykres 3, s. 38).

Zdarzają się potknięcia literowe i interpunkcyjne, czy stosowanie sformułowań potocznych (np. kropki po tytułach, rozpoczynanie pisania dużą literą po dwukropku, *państwo Polskie* – pisane dużą literą). Co Autorka rozumie pod pojęciem „naprawdę dużych spółdzielni” (s.93)? Na stronie 105 Doktorantka stwierdza „*Polska jest (...) krajem z istotnym udziałem rolnictwa*

w gospodarce narodowej”. Jak jest rozumiany „istotny udział”. Czy chodzi o udział rolnictwa w PKB? Wynosi on około 3%.

Podsumowanie i wniosek końcowy

Reasumując stwierdzam, że oceniana rozprawa doktorska jest interesującym studium badawczym. Opracowanie zawiera sformułowany cel i hipotezy badawcze, a zastosowane metody badawcze i interpretacja wyników są poprawne. Uwzględniając wartość naukową i formalną, mogę z całym przekonaniem stwierdzić, że rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Jolanty Zbyrowskiej pt. „Czynniki warunkujące rozwój kooperatyw spożywczych w Polsce” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego z zakresu nauk o zarządzaniu i jakości i spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Do przedstawienia takiego stanowiska upoważniają mnie następujące argumenty:

- ważność aktualność i innowacyjność podjętej w rozprawie tematyki,
- logiczny i spójny układ pracy,
- czytelne i jednoznaczne sformułowanie hipotez badawczych,
- wartościowy, przeprowadzony przez Doktorantkę, przegląd literatury dotyczący teorii i historii spółdzielczości, współczesnych kooperatyw spożywczych a także czynników rozwoju przedsiębiorstw,
- odpowiedni dobór metod i narzędzi badawczych oraz przejrzysty opis zastosowanej w pracy metodyki,
- walory merytoryczne rozprawy oraz jej oryginalny wkład do dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości, polegający na usystematyzowaniu czynników wpływających na rozwój kooperatyw spożywczych,
- poprawna strona formalna i edytorska pracy, nie sprawiająca trudności z jej odbiorem.

W rozprawie występują pewne elementy dyskusyjne, jednak jako całość rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Jolanty Zbyrowskiej jest opracowaniem naukowym, które spełnia wymogi pracy promocyjnej na stopień doktora. Wnoszę więc o dopuszczenie recenzowanej rozprawy do publicznej dyskusji.

